

jövedelme jó részét könyvekre költötte. Saját könyvtára 1837-ben 290, 1847-ben közel 400 kötetet tett ki. Kéziratban maradt önéletrajzában minden évben megemlíti legfontosabb olvasmányait egészen 1849-ig. Bár korántsem volt a forradalom híve, élet- és munkakedve a szabadságharc bukása után megtört. A bakonybéli tanárképző tanfolyam megszűnt, Beély Fidél nem taníthatott többé. A kert gondozása, szépítése maradt minden öröme, hiszen bátyja, és szeretett édesanyja is meghalt. Ezekben az években nem publikált, és alig olvasott. 1855-ben új megpróbáltatás érte. „Házfőnök s gymnasiumi igazgatónak nevezetett ki” Kőszegre. A végsőkig elkeseredetten írja önéletrajzában: „hogyan én, mint magyar testestül lelkestül, Magyarországon német nyelven tanítsak ... ellenkezett nézeteimmel.”²⁵ Mégis engedelmességet rendfőnöke parancsának. Utolsó éveit Kőszegen töltötte. Az önéletrajz további részei nem szólnak az olvasmányokról, csak az iskolai tanítási és igazgatói terhes kötelezettségekről és az aggasztó kül- és belpolitikai eseményekről. Utolsó éveiben Kőszegen is a kert okozott számára örömet. Már nem olvasott, nem írt, csak fordítgatott kedv és cél nélkül. 1863-ban bekövetkezett halála után iratai Pannonhalmára kerültek. Hatalmas kéziratos hagyatéka történelmi,²⁶ neveléstörténelmi, rendtörténelmi, és mint láttuk, olvasmánytörténelmi szempontból is számos értékes adatot rejt. A hagyatéknak túlnyomórésze máig feldolgozatlan.*

FEHÉR KATALIN

A Szegedi Napló hirdetési díjszabása (1908). A modern, 19–20. századi magyar sajtó történetének kutatása meglehetősen irodalom- és/vagy politikacentrikus. Ez nem teljesen indokolatlan, de tagadhatatlanul egyoldalú gyakorlat. Régóta köztudott ugyanis, hogy a modern média nem kis részben üzleti vállalkozás, a pénz körül forog. A hírlapkiadás mint üzlet témaként mégis alig-alig jelenik meg a kutatásban, a hírlapkiadás üzleti háttere és folyamatai a maguk konkrétságában jórészt máig föltáratlanok. Ez a helyzet természetesen nem pusztán valamiféle kutatói önkény vagy egyoldalúság eredménye; a rendelkezésre álló források szerkezete és természete legalább ilyen súllyal esik latba, hiszen az üzleti iratok jórészt elkallódtak vagy hozzáférhetetlenek. Szerencsére a feldolgozható források köre – változó szemléletünk révén – nemcsak szűkül, de olykor tágul is; az utóbbi években például jelentősen föllendült az úgynevezett papírrégiségek gyűjtése. Ez a meglehetősen heterogén és sokáig teljességgel érdektelennek látszó anyag pedig, ha a gyűjtők szenvedélye és rendszerező kedve folytán összefüggő sorozattá állt össze, a sajtótörténet-írásnak is forrásul szolgálhat.

Az egyik ilyen lehetséges papírrégiség-sorozat, amelyet forrásként a sajtótörténet-írás is hasznosíthat, az egykori napilapok „cégjelzéses” levélpapírjainak, úgynevezett firmáinak az időben kiterjedő sorozata. Ezek az előre nyomtatott levélpapírok és számlalevelek ugyanis, praktikus megfontolásból, számos fontos – a lapkiadó cégére s magára a lapra vonatkozó – információt is nyújtanak. A szegedi múzeum számára (egy nagyobb anyag részeként) sikerült megvásárolnom például a *Szegedi Napló*nak¹ egy olyan előnyomatot számlalevelét, amely – az egykori ügyfelek tájékoztatására – egyebek közt a lap hirdetési díjszabását is tartalmazza. Ez, úgy vélem, önmagában is megérdemli a közzétételt, mert a *Szegedi Napló* kiadásának üzleti hátterébe világít bele.

²⁵ BEÉLY FidéL: Életem rajza. BK 218. I. 1. 78.

²⁶ Rendkívül érdekesek például az önéletrajznak az 1848/49-es évekre vonatkozó részei. Több olyan adat olvasható a feljegyzésekben, melyek volt tanítványai, Rómer Flóris és Rónay Jácint, valamint rendtársa Czuczor Gergely szabadságharc alatti tevékenységének azokat az oldalait mutatják be melyek nem közismertek.

* A tanulmány az OTKA támogatásával készült. (T037613)

¹ A lapról s kontextusáról l.: LENGYEL András: „Közkatonái a tollnak...” *Vázlatok Szeged sajtótörténetéhez*. Szeged, 1999. 26–53.

A kiállított számlalevél kelte: 1908. október 2 – valószínű azonban, hogy a rajta olvasható hirdetési díjszabás már korábban is érvényben volt. (Nem lehetetlen, hogy ezt a levélpapírt s a rajta lévő díjszabást még 1896-ban rendszeresítették, amikor a díjszabást jegyző kiadó, Engel Lajos [1860–1912] megvásárolta a *Naplót*, s beindította szegedi cégét.²)

A hirdetési díjszabás a nyomtatott levélpapír bal oldalán, hasábszerűen, a papír tetejétől aljáig húzódik. Ennek szövege – „Hirdetési díjszabás” cím alatt – a következő:

I. osztály.

Minisztériumok, hatóságok, állami hivatalok, vasúti, biztosítási és egyéb részvénytársaságok közleményei vagy ítéletek alapján közzétett cikkek, bankok mérlegei és magánügyi nyilatkozatok.

Egy hat hasábra osztott Nonpareil sor terjedelemben.

Nyilttérben kor. 2.–

Hírek után vagy más helyen „ 4.–

Hirdetési rovatban –.60

Ügyvédi, végrehajtói, árverési hirdetések, zálogintézetek és magánvállalatok hirdetései.

Egy oldal 96 kor. vagy annak arányában.

II. osztály.

Kereskedők, iparosok, gazdák stb. hirdetményei

Egy □ cm 1-szeri közlésnél 8 fill. nettó, minden levonás nélkül

3-szori 7 fill.

5-szöri 6 fill.

10-szeri 5 fill.

20-szori 4 fill.

50-szeri 3 fill.

Szöveg közé nyomtatott *reklámok*, minden sor petitből nyomva:

1-szeri	3-szori	5-szöri	közlésnél
5	4½	4	fillér,
10-szeri	20-szori	50-szeri	közlésnél
3½	3	2½	fillér.

10 petit egyhasábos sor egyenlő = 24 □ centiméterrel és így 10 petit sornak ára az

itt felsorolt árak alapján:

1-szeri	3-szori	5-szöri	közlésnél
1.92	1.60	1.44	fillér.
10-szeri	20-szori	50-szeri	közlésnél
1.20	–.96	–.84	fillér.

1.20 –.96 –.84 fillér.

Vastagabb betűből nyomtatott szó két szót számít.

III. osztály.

Eljegyzések vagy egybekelések közzététele kor. 6.–

Gyászjelentések „ 6.–

Köszönetnyilvánítások temetések után „ 6.–

Hivatkozások a lapban megjelent hirdetésre (három sorig) „ 2.–

Rövid felhívások vagy figyelmeztetések családi v. magán

ügyekben 1–5 sorig „ 6.–

minden további sor „ 1.–

Jelzések a „Tájékoztató”-ban „ 1.–

² Vö. PÉTER László: *Szegedi seregszámla*. Szeged, 1999. 218–219.

IV. osztály.

Kishirdetések. – Minden kishirdetés beiktatása legalább 60 fillérbe, 15 szónál többre terjedő hirdetésnél minden szó 4 fillérbe, vastagabb betűkből 8 fillérbe kerül. A kishirdetések előre fizetendők.

Értesítéseket a kiadóhivatal ad; levélbeli kérdésekhez a válaszra való bélyeg melléklendő. *Telefon-értesítéseket nem ad a kiadóhivatal.*

A lap szövege rendszeresen és túlnyomólag garmond betűkkel van szedve. Annál kisebb vagy nagyobb betűfajból a szedés csak kivételesen és szépészeti szempontból megengedhető módon eszközölhető, – amely utóbbi esetben a szedésért külön díj számíttatik. Hirdetéseknél előforduló complicált szedések külön egyezség szerint fizetendők.

A Szegedi Napló alakjának méretei:

Egy oldal papirnak mérete 42 cm. magas, 27 cm. széles. A nyomtatás tükre egy oldalnak 36 cm. magas és 24 cm. széles,

Egy hasáb térfogata	160 sor	Nonpareil,
„ „ „	120 „	Petit,
„ „ „	95 „	Garmond,
„ „ „	80 „	Cicero
100 Nonpareil sor	egyenlő	75 Petit,
100 „ „	„	60 Garmond,
100 „ „	„	50 Cicero

sorral.

Évi hirdetések egyezség szerint előnyös árban.

ENGEL LAJOS,
a Szegedi Napló kiadótulajdonosa

*

A számlalevél hátoldala szintén érdekes; a kiadó ugyanis itt a második osztályú hirdetés (amely valószínűleg a leggyakoribb lehetett) illusztrációjaként megadja azoknak a szabványosított hirdetési felületeknek a méretét is, amelyeket a lap hirdetőinek kínált – akkurátusan föltüntetve a tarifákat is:

1/48-ad oldal [3,9×4,3 cm]:	1-szer	1 K 50 f.
	3-szor	3 K 75 f.
	5-ször	5 K
	10-szer	9 K
	20-szor	14 K
1/24-ed oldal [7,5×4,3 cm]:	50-szer	30 K
	1-szer	2 K 80 f.
	3-szor	7 K 50 f.
	5-ször	10 K
	10-szer	18 K
1/18-ad oldal [11,3×4,3 cm]:	20-szor	28 K
	50-szer	60 K
	1-szer	4 K 20 f.
	3-szor	11 K
	5-ször	15 K
	10-szer	27 K

	20-szor	42 K
	50-szer	90 K
1/12-ed oldal [7,5×9 cm]:	1-szer	5 K 60 f.
	3-szor	15 K
	5-ször	20 K
	10-szer	36 K
	20-szor	56 K
	50-szer	120 K
1/9-ed oldal [7,5×11,4 cm]	1-szer	7 K
	3-szor	18 K
	5-ször	25 K
	10-szer	45 K
	20-szor	70 K
	50-szer	150 K
1/8-ad oldal [11,2×9,2 cm]:	1-szer	8 K 40 f.
	3-szor	22 K
	5-ször	30 K
	10-szer	54 K
	20-szor	84 K
	50-szer	180 K

Az 1/48-ad, az 1/18-ad és az 1/8-ad oldal terjedelmű hirdetés az ismertetettől eltérő alakú szedésfoltként is közreadható volt. Lehetett 7,5×2,4 cm, 7,5×6 cm és 22,5×4,1 cm formátumú hirdetés is földadni; ezek díja megegyezett az azonos felületű, de más alakú hirdetéssel.

Ez a második osztályú hirdetés alighanem a legkedveltebb, leggyakoribb típus volt. A hozzá tartozó magyarázat legalábbis erre enged következtetni.

„Ezen II-od osztályú hirdetések árai kereskedők és iparosok részére négyyszög-csenti méterből oldalméretekre vannak átszámítva és rövid szövegű nagy betűkkel való egyszerű szedés föltételéhez köttetnek. Komplikált műszedésnél megfelelő áremelkedést alkalmazunk.” „Más osztályú hirdetéseket a tárgy fontosságának vagy összegének arányában az I-ső, illetőleg III-ik vagy IV-ik osztályban felsorolt árak szerint számítottunk.”

*

A *Szegedi Napló*, mint ismeretes, a szegedi – s általában: a vidéki – újságírás történetének egyik legjelentősebb lapja volt, s mint ilyen, a város közéletének évtizedeken keresztül egyik legfontosabb formálójá. Munkatársai között olyan, irodalomtörténetileg is magasan jegyzett írókat találunk, mint pl. Mikszáth Kálmán, Gárdonyi Géza, Tömörkény István vagy Móra Ferenc. A *Napló* sokoldalú, részletekbe menő elemzése tehát mindenképpen indokolt, s – ami egyáltalán nem érdektelen – e munka hozadéka meg is éri a befektetendő munkát. A most közzétett hirdetési díjszabás jelentősége abban van, hogy ismeretében rekonstruálható egy periódus – nagyjából az 1896 és 1910 közötti másfél évtized – hirdetési bevétele. A lapban közölt hirdetések ugyanis elérhető, megmaradtak a *Napló* hasábjain, a hirdetési díjszabás pedig megadja azt a kulcsot, amellyel a hirdetések össze- és átszámítása elvégezhető.